

INSPIRATIVNÍ PRVKY V OBLASTI POSKYTOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB Z NIZOZEMSKA V PRAXI ČR

Ing. Alena Vašků

1. Spolupráce s Nizozemskem

1. Projekty mimo sociální oblast:

- Projekt regionální televize (Matra - MZV NL království)
- Improcult (renovace historických jader měst, Phare)
- výměna know-how v oblasti školství, kultury, integrovaného záchranného systému měst, zdravotnictví apod.

2. Projekty v sociální oblasti:

- Romprojekt (projekt romské vzdělanosti a zaměstnanosti, Matra – MZV NL království)
- výměnné pobyty a stáže v NL: Diakonie VM, Charita VM, Speciální školy pro sluchově postiženou mládež
- podpora osob s duševním onemocněním: Iskérka - o. s., Iskérka - o.p.s. Rožnov p. R. a Stichting De Boei Eindhoven

S Romy v zemi tulipánů

Pro některé to byl životní zážitek. Jiní při nedávných emigračních vlnách příslušníků svého etnika procestovali kus světa, a tahle návštěva je sotva mohla překvapit. A přece byl čtyřdenní zájezd skupiny Romů z Rožnova pod Radhoštěm, Valašského Meziříčí a Vsetína v Nizozemsku zajímavý a poučný.

Odměna i příležitost

Devětatřicet Romů pobývalo v zemi tulipánů, sýru a větrných mlýnů od 28. dubna do 1. května na pozvání nadace Oranje Club. Cílem výpravy byla města Bussum, které je partnerem Valašského Meziříčí, a Haag, správní centrum království.

Necelou polovinu účastníků zájezdu tvořili žáci Romprojektu – programu financovaného převážně nizozemskou vládou, jehož smyslem je zvýšit vzdělanost příslušníků této menšiny a posílit jejich šance pro uplatnění na trhu práce. Na cestě je doprovázeli romští lektori a učitelé tří meziříčských středních škol, ve kterých se připravují.

Zatímco pro účastníky Romprojektu byla cesta odměnou za celoroční plní, vytrvalost a studijní výsledky, ostatní Romové měli důležité poslání. Představovali část souboru Romane Chave, který v Nizozemsku uspořádá několik vystoupení. „Naskytla se jim vynikající příležitost prezentovat romský folklor v zahraničí,“ poznamenala koordinátorka Romprojektu a vedoucí výpravy Alena Vašková.

Jedno z malebných zákoutí partnerského města Bussum.

Soubor sklízel ovce

V Haagu soubor hrál, zpíval a tančil pracovníkům nizozemského ministerstva zahraničí, které Romprojekt finančně podporuje, a našemu velvyslanci. V půlhodinovém programu Romové předvedli pestrou škálu svého umění, od

Na krojovaných romských tanečních mohli hostitelé nechat oči.

horkokrevného čardaše po lyrické písni. Nácviku věnovali dva měsíce. Generálka se konala večer před vystoupením. Ač uavení dvacet hodinami jízdy, v garáži ubytování pilovali vystoupení ještě po půlnoci.

Vystoupení souboru s velkým zájmem sledoval i bussumský starosta s chotí.

Hlavní událostí zájezdu bylo ovšem účinkování na oslavách Dne královny v Bussum. Byl pátek 30. dubna. Tohle datum měla v křesťanském listu zapsáno nedávno zesnulá královna-matka Juliana. Nizozemsko už desetiletí slaví tento den jako státní svátek. Po celé zemi visí státní vlajky s oranžovými prvky, vzdávajícími hold panovnické a celému vládnoucímu rodu Oranje Nassau.

Náš romský soubor byl jediným zahraničním hostem celodenních oslav v partnerském městě. Na centrálním náměstí lemovaném desítkami stánků vystoupil dvakrát. Spontánností a procitlým výkonem dokázal roztančit i část publika. „Netušil jsem, že budou tančit na živou hudbu, navíc s takovou radostí. Nadšení z nich přímo číslí,“ obdivoval bosonohé tanečnice starosta Milo Schoemaker. Vedoucí souboru Koloman Gábor byl kritičtější. „Drobné chyby tam byly. Chceme-li uspět i přistě, musíme na sobě pracovat,“ uvědomuje si.

Pracant k pohledání

Každé ráno vstával o několik hodin dříve. Sotva se umyl, zamířil do kuchyně. Krájet pečivo, salám a sýr, vařit čaj a kávu, porcovat marmeládu. Nakonec to vše i se svačinou nachystal na stoly tak, aby ostatních téměř padesát členů výpravy jen usedlo a mohlo sníst. Újal se role kuchaře sám a dobrovolně. A platil za to daň. Když ostatní ve volných chvílích obdivovali památky nebo chodili po nákupcích, on v autobuse dospával. Je vůbec možné, aby takový kluk nezavádil o práci?

„Je to tak,“ potvrzuje s horstkou v hlase Viktor Kačo z Nového Jičína. „Snad už desetkrát jsem si našel zaměstnání po telefonu. Sotva jsem přišel osobně, couvli. Buď mi řekli, že dali přednost někomu jinému, nebo pryč se ještě ozvou. Nikdy ale nezavolali,“ říká jedenadvacetiletý mladík, který se neuspěšně ucházel například o místo páječe elektrických spojů či rozvoze pizzy.

Viktor chce pracovat. „Žít ve poctivě, nebyť závislý na sociálních dávkách a něco dokázat,“ vypráví a nachází důvod, proč se mu to dlouho nedařilo. „Jsem Rom.“ Štěstí mu ale začíná přát. Loni na podzim se stal žákem Romprojektu. V potravinářském učilišti si osvojuje základy oboru kuchař-číšník. „Raději bych byl kuchařem,“ přiznává.

Ve třídě patří mezi nejlepší. Občas si přispí a ráno přijde pozdě do vyučování. O to déle zůstává po jeho skončení. Letos v létě má nastoupit do jedné z meziříčských restaurací, kam už dochází na odbornou praxi. „Těším se. Doufám, že mě ostatní mezi sebe přijmou,“ stará se sympafák v brýlích.

Co v noci odpracoval, to během dne dospával.

Účastníci Romprojektu před sochou J. A. Komenského v Naardenu.

Vzácné chvíle volna na břehu Severního moře.

Země, která dokázala přiznat své chyby

Zhruba sto třicet let stará rezidence českého velvyslance na jinak klidné ulici nedaleko sídla Mezinárodního soudního dvora v Haagu se otřásla v základech. Romský soubor Romane Chave hrál, zpíval a tančil vskutku od podlahy.

„Takovou událost tady nepamatujeme. Připravili jste nám skvělý zážitek,“ poděkoval ambasador Petr Kubernát účinkujícím a společně s ostatními členy výpravy je pozval na pravé české koláče. Kromě toho stačil odpovědět na naše otázky.

Nizozemsko proslulo tolerancí vůči národnostním menšinám. Platí to stále?

Platí, i když proti předchozím obdobím je patrný rozdíl. Integrovaní politika začala pokulhávat. Země čelí ekonomickým problémům, a začlenění menšin do společnosti stojí mnoho úsilí, času a peněz. Nizozemsko nám přesto může být v mnoha ohledech příkladem. Treba ve vytváření a realizaci projektů pro přistěhovalce z Turecka a jiných islámských zemí. Vznikají a jsou uplatňovány za jejich přímé účasti.

Český velvyslanec byl romským folklorem nadšen.

Romprojekt pamatuje na budoucnost

Něco přes měsíc dělí dvě desítky Romů ze Vsetína od závěru prvního ročníku Romprojektu. Nastal čas říci, co dál. „Pro všechny absolventy kurzu máme sjednaná pracovní místa, odpovídající jejich schopnostem. Nastoupit by měli v červenci. Předběžný souhlas zaměstnavatele byl podmínkou pro získání finanční podpory nizozemského ministerstva zahraničí,“ vysvětluje koordinátorka projektu Alena Vašková a dodává, že u několika klientů je dokonce předpoklad, že budou pokračovat v řádném studiu zvoleného oboru.

Romští studenti, kteří se od loňského podzimu připravují ve stavebním a potravinářském učilišti a v obchodní akademii, už prostředím firem a institucí znají z odborných praxí. Ty jsou součástí výuky. „Hledání vhodných zaměstnavatelů stále pokračuje. Snažíme se například o to, aby Romové nemuseli do práce dojíždět,“ dodává Alena Vašková.

Pomoc Romprojektu slibil také Úřad práce ve Vsetíně. „Můžeme zaměstnavatelům přispět na tvorbu společensky účelných míst a pokrýt tak výraznou část mzdových nákladů,“ říká vedoucí odboru poradenství a zprostředkování Zdenka Hromádová. „Dotace ale nejsou všechno,“ citovala Alena Vašková slova majitele jedné stavební firmy. „Prohlásil, že potřebuje, aby zaměstnanec chodil pravidelně do práce a řádně pracoval. Bez ohledu na to, zda je či není Rom.“

Po roce totiž úřad práce přestane zaměstnavateli doplácet. Z Romů by se opět mohli stát nezaměstnaní. „Záleží na nich, jak na sobě budou pracovat. Většina chce pravidelně vydělat, někteří i dále studovat,“ říká romský lektor Vítězslav Vašek, jenž s příslušníky svého etnika tráví většinu času vyhrazeného pro výuku. „Přal bych vám vidět, jak se snažili, když mezi ně přišel podnikatel a prohlásil, že tři nebo čtyři nejlepší zaměstná.“

Naardenu vyniká osobitým koloritem.

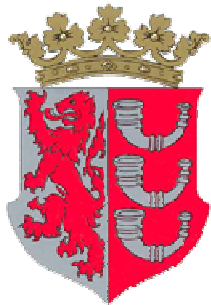
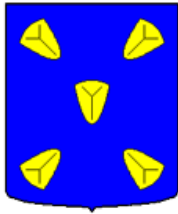
Příslušníci etnických menšin potom ztrácejí pocit, že pouze musejí něco plnit, a projekty snáze přijmou za vlastní.

Jak Nizozemci vnímají nedávný vstup Česka a dalších devíti zemí do Evropské unie?

Už na počátku 90. let patřilo Nizozemsko mezi země podporující rozšíření Unie. Svůj postoj dalo najevo množstvím programů, které nám měly v přípravě na členství pomoci. Předávalo nám velmi cenné informace a zkušenosti. Nezamýšlelo ani chyby, kterých se dopustilo. Právě to považují za nejennější, protože nám to umožnilo těchto omylů se vyvarovat. A nebyla to jen spolupráce na úrovni vládních institucí, nýbrž i ve veřejném sektoru. Tedy mezi městy, obcemi či zastupitelstvy.

Není už prostor pro spolupráci vycpávaní?

V Nizozemsku má své partnery přes padesát českých a moravských měst včetně Valašského Meziříčí. Některá partnerství nefungují, jak by měla. Většina je ale založena na vynikajících projektech neformální spolupráce, které jsou pro nás i Nizozemce bezesporu přínosem. A další možnosti spolupráce? Vyčerpaný nejsou, a dokud potrvá oboustranný zájem, nikdy ani nebudou.

2. Sociální služby – „nová“ cílová skupina osoby s duševním onemocněním

1. **50 000 000 občanů EU** trpí psychickým onemocněním, tj. téměř 11% populace EU
2. Schizofrenie postihuje **1% světové populace**
3. Deprese je uváděna v řadě zemí jako vůbec **nejčastější zdravotní problém**
4. 58 000 osob EU ročně ukončí svůj život sebevraždou, počet pokusů o sebevraždu je 10x vyšší
5. Psychické onemocnění postihuje osoby bez rozdílu pohlaví, věku, etnického původu nebo socio-ekonomického postavení

3. Bariéry v ČR

- společenská a vnitřní stigmatizace

1. **Stigma společenské** - obecně přijímané předsudky společnosti vůči osobám se zdravotním znevýhodněním
2. **Stigma vnitřní (sebestigmatizace)**
 - pocit vlastní neschopnosti, ztráta sebedůvěry, demotivace
 - u osob s psychickým onemocněním zvláště závažná „vnitřní“ bariéra (psychiatr - léčebna - uvědomělá obava z vyloučení ze společnosti)
 - u některých osob vede ztráta reálného náhledu na vlastní osobnost naopak k přecenění schopností a pozdějšímu rozčarování z neúspěchu
 - přispívá ke společenské pasivitě a sociální exkluzi.

4. Cyklický charakter duševní nemoci

1. Cyklický charakter chronického onemocnění (fáze ataka, remise, relaps) vytváří „**hrozbu**“ **zhoršení zdravotního stavu**, opětovného pobytu v léčebně apod.
2. Znemožňuje **kontinuitu zaměstnání**
3. Vede k přetrhání **sociálních a společenských vazeb** (ztráta přátel a předchozího společenského života)
4. Zhoršení **ekonomické situace**, ztráta možnosti **samostatného bydlení**, často bydlení v izolaci nejužší rodiny bez motivace ke kontaktu s širším okolím
5. Sociální izolace a nečinnost přispívá k **prohloubení nemoci!**

5. Omezená pracovní kapacita

1. Konkurenční prostředí trhu práce a podmínky kladené zaměstnavateli v České republice **nejsou přizpůsobeny snížené pracovní kapacitě** osob s psychickým onemocněním (kratší pracovní doba, nižší nároky a tempo)
2. Chybí systém, který by zajistil:
 - **garanci zaměstnání** i po období zhoršení zdravotního stavu/návratu z léčebny (chybí kontinuita)
 - **individuální plán výkonu** v závislosti na stupni závažnosti nemoci
 - uplatnění **zájmu a schopností** psychicky nemocných osob
3. Pasivita je pro systém **dražší řešení!**

6. Ztráta sociálních a ekonomických jistot

1. Obava ze ztráty zaměstnání a příjmu prohlubuje strach ze ztráty **základních sociálních a ekonomických jistot**
 - pacienti s invalidním důchodem se obávají, že v případě svého zaměstnání (byť na krátký úvazek) jim tento důchod bude odebrán
 - osoby s menší závažností onemocnění jsou často bez jakékoli šance získat práci, která by respektovala specifika jejich nemoci, **osoby s psychickým onemocněním v ČR často „nedosáhnou“ na příspěvek na péči!**
2. Oba postoje vedou k pasivitě a zhoršení ekonomické situace uživatelů, což má zpětně **negativní vliv na průběh nemoci**

7. Chybějící nabídka sociálních služeb

1. K návratu člověka s duševním onemocněním do běžného sociálního a pracovního prostředí je nutná adaptace
- **služba sociální a pracovní rehabilitace.**
2. Místní a časová dostupnost těchto služeb pro cílovou skupinu osob s duševním onemocněním je v České republice **velmi omezená**
 - sociální rehabilitace: Iskérka - občanské sdružení se sídlem v Rožnově p. R., projekty mezinárodní spolupráce s NL
 - pracovní rehabilitace: celorepublikový problém, tato služba pro osoby s duševním onemocněním **není dostupná!**

8. Chybějící multidisciplinární přístup

1. Nutné spojení péče **odborného lékaře (psychiatra) a sociálního pracovníka** v péči o osoby s psychickým onemocněním
2. V systémové úrovni potřeba spolupráce **zdravotní složky péče se sociální** (vyspělé sociální systémy EU: „cure and care“), v podmínkách ČR nutná spolupráce **MPSV a MZČR**
3. Princip triády v KPSS (spolupráce uživatele, poskytovatele a zadavatele na místní úrovni) nelze plně uplatnit
- **v systému ČR má obec jako zadavatel omezené možnosti** (nedisponuje prostředky na financování sociálních služeb a nemá ze zákona zodpovědnost za poskytování SS)

9. Inspirace z Nizozemska - Stichting De Boei, Eindhoven

1. **Progresivní přístupy** k cílové skupině osob s duševním onemocněním, metodiky a aktivizační programy spoluvytvářejí samotní uživatelé, špičková kvalita služeb
2. **Inovativní přístup k uživatelům:** „empowerment“ – posílení, důraz na schopnosti, využití potenciálu každého jedince, aktivizace k postupnému osobnostnímu a profesnímu růstu
3. **Program „You can recover!“** (dokážeš se ozdravit)
 - destigmatizace, motivace k aktivitě a pracovnímu zapojení
4. **Vývoj De Boei** - založeno 1990 (21 leté zkušenosti)
 - 1000 uživatelů
 - **105 zaměstnanců, z nichž 40 jsou uživatelé**

10. Aktivizační programy De Boei Eindhoven

- a) **5 aktivizačních center** - rukodělné, vzdělávací, sportovní aj. aktivity
- b) **3 biofarmy** - prostředkem rehabilitace je setkávání a fyzická činnost
- c) **De Boei&deKunst** - výtvarné umění a tvorba čtvrtletníku organizace
- d) **KlussenBus** – malířští pokojů, stěhovací práce (provozují uživatelé)
- e) **RunBus** - přeprava osob (provozují uživatelé)
- f) **ICT** - IT sítě, webmaster, poradenské centrum (provozují uživatelé)
- g) **De Boei Contact** - projekt pro navazování vztahů vyvinutý klienty
- h) **centrum zapojení uživatelů** - adaptace služeb potřebám klientů
- i) **Maat** - projekt pro oběti násilí a afektivního zanedbání v dětství
- j) **Bed and Breakfast** - vybudování a provoz penzionu

11. Inovace z Nizozemska v praxi ČR: Iskérka – o. s./o.p.s.

1. **Projekt „Se zkušenostmi z De Boei do sociální firmy“**
 - připravit podmínky a metodiky pro vznik sociální firmy v ČR
 - metodiky práce s uživateli, zřízení rady uživatelů, uživatelé v roli školitelů a vedoucích
2. **Projekt „S uživateli sociálních služeb a nizozemskou expertízou k systémovým změnám“**
 - návrhy systémových změn umožňujících zaměstnávat osoby s duševním onemocněním v ČR, tzv. manuály zaměstnanosti
 - inovativní zapojení uživatelů (tým expertních klientů), využití případových studií, ČR-NL srovnávacích analýz a zkušeností multidisciplinárního týmu (ÚP, PL Kroměříž a PL Eindhoven, zaměstnavatelé, psycholog, sociolog, MPSV, Iskérka-De Boei)

**Děkuji za spolupráci Daně Mičolové,
která se podílela na přípravě
následující prezentace.**

Ing. Alena Vašků
metodička KPSS
manažerka česko-nizozemských projektů

tel./fax: 571 653 257

GSM: 777 940 462

e-mail: alena.vasku@vn.cz

skype: alenavasku